

Szerzői jogi gondolatok a könyvtárról*

Új szerzői jogi törvény 1999-ben. A jogalkotás szempontjai. A szerzői és a felhasználói érdekek egyeztetése. Kizárólagos jog és szabad felhasználás. A többszörözési jog és a terjesztés joga könyvtári szemszögből. És az internet?

Kevés magyar költő írt verset a törvényhozásról. Illyés Gyula az egyikük, aki *Óda a törvényhozóhoz* c. versében így ír:

„Törvényt, de elevent tehát,
hogy ne csapódjunk folyton össze,
hogy részlet-igazát
kiki illessze a közösbé.”

Új szerzői jogi törvényünk előkészítéséhez a kormány 1997-ben hozott határozata tűzte ki az útjelző karókat. Az egyik ilyen pőznán a következő feliratot olvashattuk: a szabályozást úgy kell korszerűsíteni, hogy az „egyensúlyt teremtsen és tartson fenn a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között, biztosítva az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás szempontjainak megfelelő érvényesülését is.”**

A törvény előkészítését mindvégig jellemezte ennek az egyensúlynak a kitartó keresése, körültekintő kikísérletezése.

Látszott ez mindenekelőtt az előkészítés módszerén: az új szerzői jogi szabályozás kialakítására kodifikációs bizottság alakult, amelynek munkájában a különböző jogosult csoportok szakértői ép-púgy részt vettek, mint a felhasználók – köztük a könyvtárak – képviselői. Együtt próbáltuk meg előzni az ördögöt a részletekből, azaz gyakorlatilag a törvénytervezet minden egyes rendelkezése megmértődött az érdekegyensúly érzékeny patikamérlegén.

Mi minden hatott erre a mérlegelésre, milyen tényezők térítették el a mérleg nyelvét egyik vagy másik irányba?

Először is: fenn kellett tartani szerzői jogi szabályozásunknak a már vállalt nemzetközi kötelezettségekkel való összhangját. Az Európai Megállapodás*** 65. és 67. cikkével összhangban, és az Európai Unióhoz történő csatlakozás jogi előfeltételeinek megteremtése érdekében az Európai Közösség szerzői jogi irányelveihez is igazodnunk kellett: célszerűnek tűnt, hogy a közösségi irányelvekben foglaltakkal a lehető legnagyobb mértékben összeegyeztessük hazai jogszabályainkat. A jogharmonizáció általános követelménye alól – éppen a hazai érdekegyensúly megőrzése céljá-

ból – egyetlen kivételt tettünk: az új szerzői jogi törvény – bár a 96/9/EK irányelv a tagállamoktól ezt megköveteli – még nem vezette be a szerzői jogi védelemre nem érdemes, de számottevő befektetést igénylő adatbázisok ún. *sui generis* (tehát végső soron nem is szerzői jogi) védelmét. Ennek oka – a külföldi megoldások és a nemzetközi jogfejlődés figyelembevételének időigénye mellett – éppen az volt, hogy ez a sajátos védelmi forma egyelőre ne korlátozza, fékezze a hazai kutatást és művelődést.

Másodszor: hosszabb távon is megfelelő választ kellett adni azokra a kihívásokra, amelyeket a technikai fejlődés támaszt a szerzői joggal szemben. A legfontosabb fejlemények a digitális technika, a korszerű távközlési módszerek, a számítógépes világhálózat és a modern fénymásolási eljárások terjedéséből adódtak.

Harmadszor: számot kellett vetnünk az 1969. évi törvény elfogadása óta jelentősen megváltozott gazdasági és társadalmi helyzettel, illetve a szerzői jognak a gazdaságban, a nemzetközi kereskedelemben betöltött, egyre növekvő szerepével. A világpiaci versenyképesség és a beruházások ösztönzése egyik alapkérdésévé vált, hogy a szellemi tulajdon védelme hazánkban milyen szintű, mennyire hatékonyan érvényesül, s milyen jogi környezetben valósul meg.

Negyedszer: gondoskodni kellett a szerzői jog megfelelő és minél szélesebb körű érvényesüléséről, arról, hogy a szerzői jogot a gazdasági életben, illetve a mindennapokban valóban tiszteletben tartsák. Ehhez egyrészt meg kellett őrizni, sőt, törvényileg meg kellett erősíteni az egyedileg nem

*Az MKE, az IKSZ és az EBLIDA szervezésében, Budapesten, 1999. május 27–28-án tartott szerzői jogi szemináriumon elhangzott előadás – a törvény megalkotása utáni – változata.

** Az 1100/1997. (IX. 30.) Korm. határozat szerzői jogi jogszabályaink átfogó felülvizsgálatáról, 2.c) pont.

*** A Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai közötti társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodást az 1994. évi I. törvény hirdette ki.

gyakorolható szerzői és szomszédos jogok közös kezelésének rendszerét. Másrészt további eszközre volt szükség a jogsértésekkel szembeni hatékony fellépéshez.

Ebben a környezetben, ilyen célok jegyében szorgoskodott a kodifikációs bizottság az érdekegyensúly megtalálásán. Ez az érdekegyensúly a szerzői jogban leginkább a szerzői vagyoni jogosultságok és az alóluk engedett kivételek, illetve az eléjük állított korlátok meghatározásában fejeződik ki. A vagyoni jogosultságok és a szabad felhasználási esetek szabályozásában érvényesül – ismét Illyéssel szólva – az árnyalathoz, a kivételhez való jog.

Az új szerzői jogi törvény (az 1999. évi LXXVI. törvény, a továbbiakban: Szjt.) a vagyoni jogokra vonatkozó legfontosabb általános szabályában (ún. generálklausulával) rögzíti a szerző kizárólagos jogát a mű bármilyen felhasználására, és minden egyes felhasználás engedélyezésére [16. § (1) bek.]. A felhasználás anyagi és nem anyagi formában egyaránt megvalósulhat. Noha e két kategória határai ma már esetenként el-elmosódnak, az Szjt. – a kodifikációban részt vevők többségi véleményét követve – a fogalmi tisztaság és a dogmatikai rend érdekében változatlanul él e különbségtétellel. A felhasználás tipikus módjairól, formáiról az Szjt. 17. §-a ad – nem kimerítő jellegű, vagyis csupán példálódzó – felsorolást. A felsorolás egyes elemeinek a tartalmát, vagyis az egyes felhasználási módok részletes szabályait az Szjt. ezt követő rendelkezései állapítják meg. Előjáróban meg kell még jegyezni, hogy az egyes vagyoni jogosultságok határait csakis a szabad felhasználás szabályainak ismeretében térképezhetjük fel pontosan.

Az egyes vagyoni jogosultságok áttekintését a többszörözés jogával kezdem. Az Szjt. szerint a szerző kizárólagos joga, hogy a művét többszörözze, és hogy erre másnak engedélyt adjon [18. § (1) bek.]. Többszörözésnek számít a mű anyagi hordozón, bármilyen módon történő rögzítése. Mindenféle rögzítés ide tartozik, amely a művet közvetlenül vagy közvetve érzékelhetővé teszi. Nemcsak a végleges, hanem az időleges rögzítés is többszörözésnek minősül. A mű egészének rögzítése mellett a mű valamely részének rögzítésére is kiterjed a többszörözés joga. Vonatkozik továbbá nemcsak a változatlan formában történő rögzítésre vagy másolatkészítésre, hanem a kicsinyítéssel, felnagyítással, színesről fekete-fehérre vagy fordítva megvalósuló rögzítésre vagy másolatkészítésre is. Az Szjt. külön fordulatot szentel a többszörözés talán legjellemzőbb esetének: a többszörözés joga kiterjed a rögzített műről történő másolatkészítésre is, és nemcsak akkor, ha több

másolat, hanem akkor is, ha csupán egyetlen másolat készül.

Az Szjt. a többszörözés általánosan megfogalmazott szabályait példálódzó felsorolással [18. § (2) bek.] teszi érzékletessé. E példák a bizonytalanság eloszlására, a többszörözési jog határainak a gyakorlat számára is világos kijelölésére is szolgálnak, különösen a legújabb technikai területeken. Az új szabályozás így pl. egyértelműen többszörözésnek minősíti a műnek digitális formában elektronikus eszközön történő tárolását, illetve azt az esetet is, amikor a számítógépes hálózaton átvitt művet anyagi formában előállítják (pl. nyomtatják).

Az Szjt. a többszörözéshez való jogot tehát nagyon szélesen határozza meg. A méltányosság és az életszerűség e széles körű jogosultság korlátozását, illetve „visszanyeségeztését” igényelte. A többszörözési jogot az új szabályozás egyrészt díjazás iránti igényre szorítja vissza az ún. üres kazetták jogdíja és a reprográfiai jogdíj esetében (20–22. §); másrészt a szabad felhasználás körében kivételeket enged alóla (lásd különösen a 35. §-t). Meg kell továbbá említeni, hogy az Szjt. 19. §-a egyes esetekben a többszörözéshez való kizárólagos jog gyakorlására kötelező közös jogkezelést ír elő.

Újdonságnak az ún. reprográfiai jogdíj számít (21. §). Ennek valójában két fajtája van. Az egyik a magáncélú fénymásolás ellenértéke, vagyis megfizetése csak erre jogosít fel. Megfizetésére a reprográfiai készülék gyártója, vagy – külföldön gyártott készülék esetében – importőre köteles. A díjfizetés technikája miatt ezt a fajta díjat nevezhetjük „közvetett” reprográfiai jogdíjnak is. E díjon felül a reprográfiaira szolgáló készüléket ellenérték fejében üzemeltető is köteles „közvetlen” reprográfiai jogdíjat fizetni. A díjak megállapításakor figyelembe kell venni különösen a készülék használati módját, teljesítményét, az ellenérték fejében történő üzemeltetés esetében pedig a működés helyét is. A reprográfiai jogdíjat közös jogkezelő szervezet állapítja meg (miniszeri jóváhagyással), szedi be és osztja fel. A befolyó díjakból – ha évente március 31-éig másként nem egyeznek meg – 30% jut a könyv- és folyóirat-kiadóknak, a fennmaradó 70%-ból pedig 60% az irodalmi és a zenei művek szerzőit, valamint a zeneműkiadókat, 10% pedig a képzőművészeket és a fotóművészeket illeti meg. Az Szjt. 22. §-a a reprográfiai jogdíj behajthatósága és igazságos felosztása érdekében adatszolgáltatásra is kötelezi a gyártókat, az importőröket és a reprográfiai készüléket ellenérték fejében üzemeltetőket. A reprográfiai jogdíjra vonatkozó szabályokat, noha az Szjt. 1999. szeptember 1-jén lép hatályba, 2000. szeptember 1-jétől kell majd alkalmazni [107. § (1)–(2) bek.]. Addigra várhatólag elfogadják azt a kormányren-

deletet is, amely az Sztj.-ben foglalt felhatalmazás alapján fel fogja sorolni a reprográfiaira szolgáló készülékeket [21. § (2) bek. és 112. § (1) bek.].

A könyvtárak nézőpontjából figyelmet érdemel, hogy a „közvetlen” jogdíj esetében a reprográfiai készülék ellenérték fejében történő üzemeltetése keletkeztet díjfizetési kötelezettséget. Tehát korántsem csak az üzletszerű fénymásolási szolgáltatásra berendezkedett vállalkozások, az ún. „copy shop”-ok tartoznak a reprográfiai jogdíj megfizetésével, hanem bárki, bármely szervezet, aki vagy amely fénymásoló készüléket a nyilvánosság számára nyitva álló helyiségben úgy üzemeltet, hogy a fénymásolási szolgáltatásért ellenértéket számít fel. A könyvtár is csak a saját célú – a könyvtár mint intézmény számára készülő – többszörözés jogát „váltja meg” azzal, hogy a fénymásoló készüléket megvásárolja, és annak árában megtéríti a gyártónak vagy az importőrnek a készülék után fizetendő, „közvetett” jogdíjat. Ha a készüléket ezután ellenérték fejében nyújtott fénymásoló szolgáltatásra (is) használja, a könyvtárnak is meg kell fizetnie a „közvetlen” reprográfiai jogdíjat. Más kérdés, hogy ez utóbbit mennyiben hárítja át a szolgáltatás megrendelőjére.

A többszörözési jog alól a *szabad felhasználás** esetei között engedett *kivételek* a következőkben foglalhatók össze.

Az Sztj. 35. §-ának (1) bekezdése szerint magáncélra bárki készíthet a műről másolatot, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. Még így sem megengedett azonban az építészeti mű, a műszaki létesítmény, a szoftver és a számítástechnikai eszközzel működtetett adattár másolása, valamint a mű nyilvános előadásának kép- vagy hanghordozón történő rögzítése. A magáncélú másolatkészítés szabad felhasználásnak való minősítése nem érinti ugyanakkor a tömegesen készülő magáncélú másolatok figyelemmel megállapított úgynevezett üreskazetta-jogdíjat (20. és 22. §), illetve „közvetett” reprográfiai jogdíjat (21. és 22. §; a reprográfiai jogdíj „közvetlen” alakzata itt szóba sem kerül, hiszen az nem a magáncélú másolatkészítés ellenértéke). E jogdíjak megfizetésének általános – a 35. § (1) bekezdésében foglaltakkal szemben is érvényesülő – kötelezettsége adódik egyébként az Sztj. 33. §-ának (2) bekezdéséből is (ez utóbbi szabályról a későbbiekben még lesz szó).

A magáncélú másolatkészítés szabadsága alól kivételnek számít, hogy teljes könyvről, továbbá folyóirat vagy napilap egészéről nem készíthető még magáncélú másolat sem, kivéve, ha a másolat – technikai és üzleti szempontból „veszélytelen” módon – kézírással vagy írógéppel készül [35. § (2) bek.]. Nem minősül szabad felhasználásnak az sem, ha a műről számítógéppel, illetve elektronikus adathordozóra mással készítettnek másolatot,

függetlenül attól, hogy ez magáncélra történik-e [35. § (3) bek.].

A célnak megfelelő módon és mértékig saját célra, valamint – vállalkozási tevékenységen kívüli – belső intézményi célra is szabadon készíthető bizonyos esetekben másolat, feltéve, hogy az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. Ezek az esetek a következők:

- a) a másolatkészítés tudományos kutatáshoz szükséges;
- b) a másolat saját példányról archiválásként tudományos célra vagy a nyilvános könyvtári ellátás céljára készül;
- c) a másolatot megjelent mű kisebb részéről, illetve folyóiratcikkéről készítik [35. § (4) bek.].

A b) pontban említett „nyilvános könyvtári ellátás” fogalmát a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény (a továbbiakban: *Kult. tv.*) 1. mellékletének w) pontja határozza meg: nyilvános könyvtári ellátásnak számít a nyilvános könyvtárak által nyújtott szolgáltatások és az e szolgáltatások nyújtását elősegítő központi szolgáltatások összessége, amelyek biztosítják az állampolgár számára az információhoz való szabad hozzáférést. Ez a definíció irányadó a szerzői jogi rendelkezések alkalmazásában is, hiszen az Sztj. nem utal ennek ellenkezőjére. A másik megjegyzés: az Sztj. 40. §-ának értelmében a szabad felhasználás körében többszörözött példányok – a könyvtárközi kölcsönzés kivételével – nem terjeszthetők a szerző engedélye nélkül. A nyilvános könyvtári ellátás céljára készült másolatok tehát könyvtárközi kölcsönzés keretében (de csak így!) terjeszthetők. Könyvtárközi kölcsönzésnek számít – a Kult. tv. 1. mellékletének m) pontjában található, és itt is irányadónak tekinthető meghatározás szerint – valamely dokumentum szolgáltatása egyik könyvtárból a másikba, beleértve az eredeti dokumentum kölcsönzését, a másolatok szolgáltatását, valamint a könyvtárközi dokumentumszolgáltatásra vonatkozó kérések közvetítését is.

Az Sztj. 40. §-ának megemlítilésével egyúttal a *terjesztés* jogához is elérkeztünk.

Az új szabályozás átfogó, általános jogosultságként rendelkezik a szerzőt megillető terjesztési jogról: a szerző kizárólagos joga, hogy a művét terjessze, és hogy erre másnak engedélyt adjon. Terjesztésnek minősül a mű eredeti példányának vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba

* A szabad felhasználás lényegét az Sztj. 33. §-ának (1) bekezdése fejezi ki: a szabad felhasználás körében a felhasználás díjmentes, és ahhoz a szerző engedélye nem szükséges.

hozattal vagy forgalomba hozatalra való felkínálással [23. § (1) bek.]. A terjesztés joga magában foglalja különösen a műpéldány tulajdonjogának átruházását, és a műpéldány bérbeadását, valamint a műpéldánnak az országba forgalomba hozatali céllal történő behozatalát [23. § (2) bek.]. A mű egyes példányainak a nyilvánosság számára történő használatba adása is terjesztésnek számít. Bizonyos esetekben kizárólagos joga van a szerzőnek a használatba adásra vagy annak engedélyezésére, más esetekben csak díjigénye áll fenn a műpéldány használatba adása folytán, és vannak kivételek, vagyis olyan esetek, amikor a műpéldánnak a nyilvánosság számára használatba adása a szabad felhasználás körébe tartozik, tehát sem engedélyt nem kell kérni hozzá a szerzőtől, sem pedig díjat nem kell fizetni utána a szerzőnek. E felosztás szerint haladva a *használatba adás szerzői jogi megítélése* a következők szerint írható le.

Filmalkotás, hangfelvételen foglalt mű, valamint szoftver esetében a szerzőnek – a terjesztési jog részjogosítványaként – kizárólagos joga van a mű egyes példányainak a nyilvánosság számára használatba adására [23. § (3) bek.]. Minden más mű példányainak a nyilvánosság számára használatba adása esetén a szerzőt kizárólagos jog nem, csak megfelelő díjazás illeti meg. E díjigény a kötelező közös jogkezelés körébe tartozik [23. § (7) bek.]. Az Szt. 39. §-a értelmében a nyilvános könyvtárak a mű – tehát nem csak a nyomtatott mű – egyes példányait szabadon használatba adhatják. Ez nem vonatkozik a szoftverre (itt tehát a szerző kizárólagos joga fennmarad), és a számítástechnikai eszközzel működtetett adattárra (ez utóbbinál a szerző díjigénye marad fenn). A szoftver és az elektronikus adattár kivételével tehát bármely mű példányát bármely könyvtár szabadon használatba adhatja (a Kult. tv. és a könyvtárosok szóhasználatával élve: „kölsönözheti”). A *nem nyilvános* könyvtár is, hiszen az Szt. csak a nyilvánosság számára használatba adás tekintetében ismer el vagyoni jogosultságokat a szerző javára. A *nyilvános* könyvtár is, feltéve, hogy tevékenysége megmarad a használatba adás keretei között.

Ez utóbbi megszorítás (más szóval, az Szt. 39. §-ában szabályozott szabad felhasználási eset határai) szempontjából is fontos a bérlet és a használatba adás körültekintő megkülönböztetése. Ehhez az elhatároláshoz adottak az általános polgári jogi fogódzók.* Mindkét esetben a műpéldány időleges használatba adásáról van szó. A bérlet visszatérő alakzat, tehát a használatért a bérbeadónak ellenérték jár, díjat kell neki fizetni; míg a használatba adás ingyenes forma, a használatért a használatba adás vevő nem fizet díjat. A két felhasználási mód megkülönböztetésé-

hez a könyvtárak szempontjából is fontos, ma is helytálló szempontokat adott a korábbi Szt.-t (az 1969. évi III. törvényt) módosító 1994. évi VII. törvény indokolása: „... a könyvtári »kölsönzés« után változatlanul nem kell jogdíjat fizetni, feltéve, hogy a kölsönzésért felszámított díj nagyságrendjében elenyésző, de legalábbis nem haladja meg a kölsönzéssel kapcsolatban felmerülő költségek fedezéséhez szükséges mértéket.” A nyilvános könyvtár tehát az új Szt. alapján is – a szoftver és az elektronikus adattár kivételével – szabadon „kölsönözhet” példányokat, feltéve, hogy a „kölsönzésért” nem számít fel olyan mértékű díjat, ami már a bérlet körébe sorolja az ügyletet.

A szerzői jogot változásra, megújulásra kényszerítő egyik legfontosabb technikai fejlemény a számítógépes világhálózat, az *internet* megjelenése. A Szellemi Tulajdon Világszervezetében megkötött, és hazánk részéről már ratifikált** Szerzői Jogi Szerződés 8. cikkével összhangban ad választ az Szt. a számítógépes hálózaton megvalósuló „interaktív”, „lehívásos” (*on demand*) műterjesztés megjelenésére. Ezt az „alkalmazkodó konzervativizmus” jegyében teszi: nem a szerzői jog rendszerének – dogmatikájának és terminológiájának – felforgatásával, ötletszerű újításokkal válaszol, hanem a hagyományos kategóriák felhasználásával, tartalmuk gazdagításával. Így az Szt. a nyilvánossághoz való közvetítés (a nyilvánossággal való közlés) kizárólagos jogát kiterjeszti arra az esetre is, amikor a művet vezeték útján vagy más hasonló módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg maguk választhatják meg [26. § (8) bek.]. Ez a szabály valójában nem a nyilvánosság fogalmát „írja át” az új technikai fejlemények hatására, hanem csak azt teszi egyértelművé, hogy a műnek a nyilvánosság számára történő közlése megvalósul akkor is, ha a nyilvánosság számára oly módon biztosítják a műhöz való hozzáférést, hogy a nyilvánosságot alkotó egyes személyek egyedileg dönthetnek az átvitel, a „lehívás”, vagyis a műhöz való tényleges hozzáférés idejéről és helyéről. A szerző e jogának tiszteletben tartásáért az általános felelősségi szabályok szerint felelnek (vagy nem felelnek) a mű hozzáférhetővé válását eredményező folyamat résztvevői. Az Szt. 27. §-a az „internetes” hozzáférhetővé tételre vonatkozó kizárólagos szerzői jog gyakorlására – bizonyos műtípusok kivételével – közös jogkezelést ír elő.

*A bérlet és a használat szabályait I. a Polgári Törvénykönyv XXXVII. és XXXVIII. fejezetében.

**A WIPO Szerzői Jogi Szerződését, valamint az Előadásokról és a hangfelvételekről szóló szerződését hazánk az 56/1998. (IX. 29.) OGY-határozattal erősítette meg.

E régi jog burkából „kipattanó” új kizárólagos jogra is figyelemmel, bár a többszörözési jog alóli kivételként, az Szt. 35. §-ának (6) bekezdése a szabad felhasználás sajátos esetét szabályozza. Az új rendelkezés szerint szabad felhasználás a mű ideiglenes többszörözése, ha kizárólag az a célja, hogy megvalósulhasson a műnek a szerző által engedélyezett, illetve az Szt. rendelkezései alapján megengedett felhasználása, feltéve, hogy az ideiglenes többszörözés az ilyen felhasználásra irányuló műszaki folyamatnak elválaszthatatlan része, amelynek nincs önálló gazdasági jelentősége.

Az eddigiekben a szabad felhasználás több speciális esetét ismerhettük meg. Hangsúlyozni kell, hogy a szabad felhasználásnak vannak közös, általános szabályai, amelyek valamennyi szabad felhasználási esetre egyformán vonatkoznak és alkalmazandók. A szabad felhasználás eseteinek közös jellemzője, hogy csak a vagyoni jogokat érintik (tehát a személyhez fűződő jogok alól nem engednek kivételt), és kizárólag a nyilvánosságra hozott művekre vonatkoznak. Nemzetközi egyezményekből következő kötelezettségeinkkel összhangban az Szt. 33. §-ának (2) bekezdése továbbá úgy rendelkezik, hogy a felhasználás a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá megfelel a tisztesség követelményeinek, és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra. Ez a szabály jogalkalmazási követelményeket rögzít, amelyekre hivatkozni lehet – bíróság előtt is – akkor is, ha formailag megvalósul a szabad felhasználásnak az Szt.-ben szabályozott valamely sajátos, speciális esete is. Hasonlóképpen jogalkalmazási követelmény, hogy a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni [33. § (3) bek.]. E szabályra figyelemmel kell pl. elhatárolni egymástól a haszonbérbe adást a bérbeadástól az Szt. 39. §-ának alkalmazásában, vagy értelmezni azt a rendelkezést, amely a megjelent műnek csak *kisebb* részéről engedi meg az intézményi célra történő másolatkészítést [lásd a 35. § (4) bek.-ének c) pontját].

Az új szerzői jogi törvény egyik fő célja, hogy segítse a kultúra közvetítőit, a közművelődés műhelyeit, a tudás kincsestárait szép és fontos hivatásuk ellátásában. E rendeltetését a megújult szabályozás is csak úgy töltheti be, ha nem feledkezünk meg egy percre sem az értéktérítő, a gazdagodásunkat szolgáló szellem alkotásainak hatékony oltalmazásáról, a minket gyarapító gyarapodásának szükségességéről. A szerzői jogi védelem ma már éppúgy a nemzetgazdaság versenyképességének egyik előfeltétele, mint ahogy a kultúra vérkeringésének szabályozója, és a szerző emberi méltóságának pajzsa.

Remélem, hogy az új törvényen végül meglát-szik: előkészítői nem feledték el mindezt. Ha e remény valóra válik, az nagyban érdeme a könyvtáros szakmának és érdekképviselői szervezeteinek: a kodifikációs bizottságban velük, vagyis Önökkel együtt küzdöttünk erőnk szerint a legnemesbékért. Bízom benne, hogy *Vörösmarty Mihály* szavaival egyszer elmondhatjuk: „Ez jó mulatság, férfimunka volt!” (*Gondolatok a könyvtárban*)

Beérkezett: 1999. VIII. 30-án.

Operaszótár a weben

A Macmillan Reference cég kiadta a *The new Grove dictionary of opera* című, az operák új Grove értelmező szótárát. Webcíme: www.groveopera.com. Az online változat 11 000 szócikket tartalmaz, köztük 2900 zeneszerző életrajzát és kritikai értékelését, 2000 opera részletes információit, a 16. századtól napjainkig. Minden jelentős operaezenesről találunk benne adatokat, *Francesco Rasitól Luigi Pavarottig*.

A szolgáltatás kapcsolókat tartalmaz a weben levő operahelyekhez, és 500 színes képhez. A hozzáférés éves egyéni előfizetési díja 95 GBP, intézményi hely licencléje 185 GBP évente. A nyomtatott változat előfizetői kedvezményt kapnak.

/ASLIB Online and CD Notes, 12. köt. 6. sz. p. 8./

Mozifilmek mutatója

A Bowker-Saur cég kiadta a világ összes mozifilmjének indexét CD-ROM-on (*The complete index to world film since 1895*). Az új termék a világ 170 országában, 1895-től készített, több mint 300 000 filmjének részletes jegyzékét tartalmazza. Ez az állomány a nemzetközi filmindexet (*International film index*) váltja fel. A keresésre négy új adatmező áll rendelkezésre.

További információ e-mailen: custserv@bowker-saur.co.uk

/ASLIB Online and CD Notes, 12. köt. 6. sz. p. 11./

(R. P.)